

ÜHEKSATEISTKÜMNES PÜHAPÄEV AD 2025

Mt 22:34–40 (5Ms 6:4–9; 1Kr 1:4–9)

34 Aga kui variserid said kuulda, et Jeesus oli sulgenud saduseride suu, kogunesid nad sinna.

35 Ja üks seadusetundja nende seast küsis Teda kiusates:

36 „Õpetaja, milline käsk Seaduses on suurim?”

37 Jeesus vastas talle: „Armasta Issandat, oma Jumalat, kogu oma südamega ja kogu oma hingega ja kogu oma mõistusega!

38 See ongi suurim ja esimene käsk.

39 Teine on selle sarnane: Armasta oma ligimest nagu iseennast!

40 Neis kahes käsus on koos kogu Seadus ja Prohvetid.”

Variserid aga, olles kuulnud, et Ta oli saduseride suu kinni pannud, tulid isekeskis kokku ja üks seadusetundja nende seast päris aru, Teda proovile pannes: «Õpetaja, milline käsk on suur Seaduses?» Tema aga ütles talle: «Armasta Issandat, oma Jumalat, kogu oma südames ja kogu oma hinges ja kogu oma mõistuses – see on suur ja esimene käsk. Teine aga, selle sarnane: armasta oma ligimest nagu iseennast. Neist kahest käsust ripub ära kogu Seadus ja Prohvetid.»

Sissejuhatus

Esimese evangeeliumi autoriks on kiriku pärimuse järgi Alfeuse poeg Matteus, kelle Jeesus kutsus apostlite hulka Kapernaumas, kus ta pidas tõlneriametit (Mt 9:9). Pärast Jeesuse taevasseminemist tegutses Matteus esialgu Palestiinas; tema hilisema elu kohta meil kindlad teated puuduvad. Kiriku traditsioon märgib paikadena, kuhu ta oma kuulutustööga jõudis, Etioopiat, Pärsiat ja Partiat, kus ta olla ka märtrina surnud.

Vana pärimuse järgi kirjutanud Matteus oma evangeeliumi esmalt aramea keeles, hiljem olla see tõlgitud kreeka keelde. Evangeeliumi tekkeajaks peab varasem pärimus aega enne Jeruusalemma piiramist ja hävitamist aastal 70, uuemad autorid nihutavad evangeeliumi tekkeaja enamasti sellest hilisemaks (väites ühtlasi, et evangeeliumi autor on teadmata).

Üheks Matteuse evangeeliumi silmatorkavaks jooneks on Vana Testamendi prohvetikuulutuste täitumise rõhutamine. Sellest võib järeldada, et Matteusele oli oluline oma kaasmaalaste – ja usukaaslaste – veenmine selles, et Jeesus on tõesti tõotatud ja oodatud Messias. Teisalt on Matteuse evangeeliumis selgelt tajutav universaalsuse-taotlus, mis kinnitab, et ligipääs Kristuses ilmunud armule on avatud kõigile rahvastele.

Viimasest tunnistab ka Jeesuse sugupuu kohe evangeeliumi alguses. Kuigi see algab sõnadega «Jeesuse Kristuse, Aabrahami poja, Taaveti poja sugupuu» (Mt 1:1), ei ole selle eesmärgiks mitte ainult kinnitada Jeesuse juriidilist põlvnemist Taaveti kuninglikust soost, vaid rõhutada, et Jeesus on «Aabrahami poeg», s.t toosama töötatud Seeme, kelle nimel «õnnistavad endid kõik maailma rahvad» (1Ms 22:28; vrd Gl 3:8).

Selle universaalsuse-taotlusega sobituvad suurepäraselt ka Matteuse evangeeliumi lõpusõnad: «Minule on antud kõik meelevald taevas ja maa peal. Minge siis, tehke jüngeriteks kõik rahvad, ristides neid Isa ja Poja ja Püha Vaimu nimesse ja õpetades neid pidama kõike, mida mina olen teil käskinud! Ja vaata, mina olen iga päev teie juures ajastu lõpuni.» (Mt 28:18–20)

Laias laastus jaguneb Matteuse evangeelium kolmeks¹:

Mt 1:1–4:16	sissejuhatus ja ettevalmistus;
Mt 4:17–16:20	Jeesuse tegevus Galileas;
Mt 16:17–28:20	Jeesuse teekond Jeruusalemma, kannatused, surm, ülestõusmine ja taevasseminemine.

Matteuse jutustamislaad ei jäta muljet, nagu üritaks ta uskmatut või kõhklevat lugejat veenda, vaid pigem on tegemist selgitava ja õpetusliku tekstiga, mis on mõeldud juba olemasolevale kristlikule kogudusele, kes on juba ära tundnud või just ära tundmas oma kutsumust missiooniks kõigi rahvaste juures. Nii on, nagu öeldud, Matteuse evangeelium ühelt poolt üsna «juutlik» tekst oma rohkete Vana Testamendi tsitaatidega, teisalt aga – ka nendesamade tsitaatide valikut arvestades – avatud ka paganaille.

Suurepäraselt näitavad neid mõlemat poolt Jeesuse avaliku tegevuse alguse kohal seisvad prohvet Jesaja sõnad: «Sebulonimaa ja Naftalimaa, mere teel, sealpool Jordanit, paganate Galilea, rahvas, kes istub pimeduses, on suurt valgust näinud, ja neile, kes istuvad surma maal ja surma varjus – neile tõuseb valgus!» (Mt 4:15j; vrd Js 8:23–9:1), millele evangelist lisab: «Sellest ajast peale hakkas Jeesus kuulutama: «Parandage meelt, sest taevariik on lähedal!»» (Mt 4:17)

Keelelisi märkuseid

Variserid – οἱ...Φαρισαῖοι – sõna Φαρισαῖος tuleneb heebrea verbist פָּרַשׁ – «eraldama», «eristama».

Jeesus – originaalis puudub siin Jeesuse nimi.

¹ Üks huvitav võimalus Matteuse evangeeliumi algusosa ülesehituse vaatlemisel on selle võrdlemine viie Moosese raamatuga: Mt 1 – alguslood (1Ms); Mt 2 – pagendus Egiptuses ja naasmine (2Ms); Mt 3 – Seadus (3Ms; vrd Mt 3:15); Mt 4 – kõrbes (4Ms); Mt 5–7 – Uus Seadus (5Ms).

Oli sulgenud...suu – ἐφίμωσεν – sõna φιμώ tähendab sõnasõnalt «suukorvistama», ülekantult «suud sulgema», «vaigistama».²

Saduseride – τοὺς Σαδδουκαίους – sõna Σαδδουκαῖος – «saduser» – tuleneb tõenäoliselt Taaveti ja Saalomoni ajal tegutsenud ülempreester Saadoki³ – Σαδώκ, ριτξ – nimest, mis tähendab «õige», «õiglane».

Seadusetundja – νομικός – sõna νομικός – «seadusetundja»⁴, «seaduseõpetaja» – tuleneb sõnast νόμος – «seadus» (Uues Testamendis enamasti Moosese Seadus⁵), «korraldus», «asjakorraldus».

Küsis – ἐπηρώτησεν – sõna ἐπερωτάω tähendab «tungivalt küsima», ka «[aru] pärima».

Kiusates – πειράζων – sõna πειράζω tähendab «läbi katsuma», «proovima», «proovile panema», ka «kiusama», «kiusatusega ahvatlema».

Käsk – ἐντολή – sõna ἐντολή – «käsk», «korraldus» – tuleneb seesütlevast eessõnast ἐν ja sõnast τέλος – «lõpp», «eesmärk»⁶.

Seaduses – ἐν τῷ νόμῳ – sõna νόμος tähendab «seadus», «korraldus», «asjakorraldus» ja tähistab Uues Testamendis eeskätt Moosese Seadust.⁷

Jeesus – nimi Ἰησοῦς tuleneb heebrea nimest יהושע ja tähendab «JHWH on pääste», «JHWH päästab». Osas käsikirjadest puudub siin Jeesuse nimi.

Armasta – ἀγαπήσεις – sõna ἀγαπάω tähendab «armastama», «[kellelegi] head soovima», ka «[kellegi järele] janunema / õhkama».⁸

Issandat – κύριον – κύριος on Uues Testamendis enamasti Jumalale (ja Kristusele) reserveeritud tiitel, algses tähenduses «peremees», «omanik», «isand», «valitseja».

² Sama sõna kasutatakse Mt 22:12: ὁ δὲ ἐφίμωθη – «Aga see ei saanud sõnagi suust.»

³ Elmar Salumaa kõneleb küll «tolle preesterliku rühmituse meile tundmatust rajast Saadokist». (Matteuse rõõmusõnum. Tallinn 2001. Lk 458)

⁴ 1739. aasta Piiblis: «kässotundja»; 1968. aasta piiblitõlkes: «käsutundja».

⁵ Vanemates eestikeelsetes tõlgetes enamasti «käsuõpetus».

⁶ Niisiis on tegemist millegi teostamiseks, täitmiseks, saavutamiseks antud käsu, korralduse või juhiseiga.

⁷ Vanemates eestikeelsetes tõlgetes enamasti «käsuõpetus».

⁸ Sarnase tähendusvarjundiga on heebrea אהב – «armastama», «[kellegi järele] õhkama».

Südamega – ἐν...τῇ καρδίᾳ – sõnasõnalt: «südames». Sõna καρδία – «süda» – tähistab piltlikult n-ö sisemist inimest, s.t eneseteadvust, eriti hinge ja vaimu keskmena, mõtete, tunnete, soovide, igatsuste, püüdluste «asupaigana», elujõu ja tahte allikana.

Hingega – ἐν...τῇ ψυχῇ – sõnasõnalt: «hinges». Sõna ψυχή tähendab eeskätt «hing», samuti «elujõud», ka «elu».

Mõistusega – ἐν...τῇ διανοίᾳ – sõnasõnalt: «mõistuses», «arusaamises». Nii mõtlemisvõimet kui arusaamist tähistav sõna διάνοια koosneb eessõnast διὰ – «läbi» – ja sõnast νοῦς – «meel», «mõistus», «arusaamine» –, mis tuleneb verbist γινώσκω – «tundma õppima», «tunda saama», «teadma», «mõistma», «taipama».

Ligimest – τὸν πλησίον – sõna πλησίον – «ligimene», «lähedane» – tuleneb sõnast πέλας – «ligidal», «lähedal».⁹

On koos – κρέμαται – sõna κρεμάννυμι tähendab «riputama», «üles riputama», «rippuma», ka «ära rippuma», s.t «sõltuma», «olenema».

Prohvetid – οἱ προφῆται – sõna προφήτης – «prohvet» – tuleneb verbist φημί – «ütleva», «lausuma», «teada andma» –, millele on lisatud eesliide προ – «ees», «ette».

Sisuline analüüs

Matteuse evangeeliumi kahekümne esimese peatüki lõpul ütleb Jeesus ülempreestritele ja rahvavanematele: «Jumala riik võetakse teie käest ära ja antakse sellele rahvale, kes ta vilja kannab.» (Mt 21:43). Kahekümne teise peatüki alguses (Mt 22:1–14) jutustab Jeesus vastavasisulise tähendamissõna kuninglikust pulmapeost, millele kutsutud ei hoolinud kutsest, pekstes ja tappes neid kutsuma tulnud sulaseid, nii et kuningas pidi neid karistama ja pulmakoja täitma n-ö juhuslike inimestega. Tähendamissõna mõte on selge: kuningas kujutab Jumalat, Tema poeg Kristust, kutsutud Iisraeli rahvast ning sulased prohveteid. Kuna need, kes algselt kutsuti, ei hoolinud Jumala kutsest, on Jumal valinud endale uue rahva – peamiselt paganaist koosneva kiriku kui uue Iisraeli.

Tähendamissõna lõpuosa (Mt 22:11–14) keskmes ongi juba uued kutsutud, kelle hulgast leiab pulmaliste keskele tulnud kuningas paraku ühe, kellel pole sobivat pulmarõivast. Kuna see, kes märkas ilma pulmarõivata külalist, oli justnimelt kuningas ja ainult tema, mitte keegi teine, on selge, et pulmarüü ei saa siin tähistada midagi välist, vaid midagi, mis on inimese sees, mis on nähtav üksnes Jumalale, kes ainsana tunneb tõeliselt inimese südant.¹⁰ Seega kujutab ilma pulmarüüta inimene silmakirjatsejaid – neid, kellel on nimi, et nad elavad, aga kes on tegelikult surnud (vrd Ilm 3:1). Just seetõttu kõlab

⁹ Vastava heebrea sõna etümoloogia on teistsugune: sõna לָגַם – «ligimene», «kaaslane», «sõber», «lähedane» – tuleneb verbist לָגַם – «karjatama», «hoolitsema», «toitma», ka «juhatama», «valitsema».

¹⁰ Seepärast tuleb Jumalat ka kogu oma südamega armastada (Mt 22:37).

sõna, millega kuningas toda vääritut pulmalist kõnetas, äärmiselt lõikavalt: «*Sõber*¹¹, kuidas sina oled tulnud siia ilma pulmarõivata?» (Mt 22:12) Vaid paar päeva hiljem ütles Jeesus peaaegu samad sõnad ühele oma lähematest jüngritest: «*Sõber*, milleks sa siin oled?» (Mt 26:50)

Kahtlemata said nii ülempreestrid ja rahvavanemad kui ülejäänud rahvas suurepäraselt aru, kellest ja millest Jeesus kõneleb. See häiris ja ärritas neid, nii et nad «võtsid nõuks Jeesus Ta sõnadest lõksu püüda» (Mt 22:15). Nii järgnesidki mitmed vaidlused variseridega, saduseridega ja kirjatundjatega – keisrile maksuraha maksmisest, surnute ülestõusmisest ja nende tulevases seisundist, sellest, milline käsk Seaduses on tõeliselt suur ning kes on Messias ja milline on Tema vahekord kuningas Taavetiga (ja autoriteet viimasega võrreldes).

Jeesus, teades, mis on Talle provotseerivaid küsimusi esitavate saduseride ja variseride südames,¹² vastas nii, et Tema vastastel ei jäänud üle muud kui vaikida – sõnasõnalt tõlkides võiksite ütelda, et Jeesus «suukorvistas nad» (vt vastavat keelelist märkust). Paraku ei vaigistanud see Jeesuse vastaste rünnakuid, vaid vastupidi, muutis need üha ägedamaks: «Aga kui variserid said kuulda, et Jeesus oli sulgenud saduseride suu, kogunesid nad sinna. Ja üks seadusetundja nende seast küsis Teda kiusates: «Õpetaja, milline käsk Seaduses on suurim?»» (Mt 22:34–36)

Täiesti selgelt ei olnud tegemist sooviga kuulda Jeesuse kui õpetaja (rabi) autoriteetset arvamust, vaid Tema proovile panemisega lootuses Teda milleski süüdistada, toetudes seejuures eeskätt tavaarusaamale, mille kohaselt kõik Seaduses sisalduvad käsud ja keelud kuni viimseni peavad olema ühesuguse kaaluga, kuna tegemist on Jumala enda Seadusega, Tema sõnadega, mille hulgast ühe või teise esile tõstmine justkui kahandaks ülejäänute väärtust. Jeesuse seisukoht oli siin märksa diferentseeritum – see tuleb välja Tema sõnadest: «Häda teile, kirjatundjad ja variserid, te silmakirjatsejad, et te maksate kümnist mündist ja tillist ja köömnest ning jätate kõrvale *kaalukama* osa Seadusest – õigluse ja halastuse ja ustavuse!» (Mt 23:23) Samas ei tähenda see mingil juhul Seaduse n-ö vähem kaaluka osa hülgamist, kuna Jeesus lisab sealsamas: «Üht tuleb teha, kuid teist ei tohi jätta kõrvale!»

Varisere läbi nähes andis Jeesus vastuse, mis tegi Tema ründajad relvituks, kuna on täiesti ühemõtteliselt selge, et selles, mis Jeesus ütles, tsiteerides pühakirjasalme, mida Tema vastased peast teadsid ja päevast päeva kordasid, on paarikümne sõnaga võetud tõepoolest kokku terve Jumala Seadus kogu selle kaalukuses: «Armasta Issandat, oma Jumalat, kogu oma südamega ja kogu oma hingega ja kogu oma mõistusega! Armasta oma ligimest nagu iseennast!» (Mt 22:37.39)

¹¹ «Teie olete mu sõbrad, kui te teete, mida ma teid käsin.» (Jh 15:14)

¹² «Aga Jeesus ütles nende kurjust ära tundes: «Mis te mind kiusate, silmakirjatsejad?»» (Mt 22:18)

Seadus ei ole mitte pelgalt õigusakt, vaid eeskätt põhimõte ja juhtnõor, teatavas mõttes isegi midagi paratamatut ja objektiivset¹³, mida ei tohiks võtta pealesurutud ja sunni abil kohustuslikuks tehtud kirjatähena, vaid mis peaks olema vaba ja loomuomasena kirjutatud inimese südamesse: «Leping, mille ma teen Iisraeli sooga pärast neid päevi, ütleb Issand, on niisugune: ma panen nende sisse oma Seaduse ja kirjutan selle neile südamesse; siis ma olen neile Jumalaks ja nemad on mulle rahvaks. Siis üks ei õpeta enam teist ega vend venda, öeldes: «Tunne Issandat!», sest nad kõik tunnevad mind, niihästi pisikesed kui suured, ütleb Issand; sest ma annan andeks nende süü ega tuleta enam meelde nende pattu.» (Jr 31:33j)

Seaduse ja selle järgimise lähtepunktiks ei peaks olema mitte hirm, vaid armastus: «Armastuses ei ole kartust, vaid täiuslik armastus ajab kartuse välja, sest kartuses on karistus, aga kartja ei ole saanud täiuslikuks armastuses. Sellest me tunneme ära, et armastame Jumala lapsi, kui me armastame Jumalat ja teeme Tema käskude järgi. See ongi Jumala armastamine, et me peame Tema käske, ja Tema käsud ei ole rasked.» (1Jh 4:18; 5:2j)

Kedagi armastada tähendab tahta ja teha talle parimat – Jumala heaks ei saa me aga teha midagi, seepärast on ainsaks võimaluseks Teda armastada enda täielik usaldamine Tema kätte. Jumala käskude järgimine on enda Jumala kätte andmise, s.t Tema armastamise lahutamatu osa, seda enam, et «Jumal on armastus ja kes püsib armastuses, püsib Jumalas ja Jumal püsib temas» (1Jh 4:16), ning «igaüks, kes armastab, on sündinud Jumalast ja tunneb Jumalat» (1Jh 4:7).

Jumala käskude pidamise ja Jumala armastamise juurde kuulub lahutamatult ka tunnistus, et armastatakse ja võetakse kuulda «*Issandat, oma Jumalat*»: Jumal on *Issand*, valitseja, peremees, kelle päralt on kogu maailm, ent kelle omand on eeskätt Tema rahvas (vrd 2Ms 19:5). Ent samal ajal tahab Jumal olla ka oma rahva «*oma*», olgu teiste rahvaste ja nende jumalatega, kuidas on – pealegi on viimased niikuinii «ebajumalad, aga Issand on teinud taeva» (Ps 96:5).

Issanda nimetamine «*oma Jumalaks*» tähistab ühelt poolt Jumala ja Tema rahva, Isa ja Tema laste vahelist suhet, teisalt aga toonitab seda, kui tähtis on jääda Jumalale ustavaks – paraku pidid Vana Testamendi prohvetid kibedusega tunnistama, et isegi paganad olid oma ebajumalatele ustavamad kui Iisraeli rahvas tõelisele Jumalale: «Kas on ükski rahvas vahetanud oma jumalaid, kuigi need ei olegi jumalad? Aga minu rahvas on vahetanud oma Aulise selle vastu, millest pole abi.» (Jr 2:11)

Seepärast tuleb Jumalat armastada. Teda tuleb armastada kui *oma* Jumalat, «kogu oma südamega ja kogu oma hingega ja kogu oma mõistusega» (Mt 22:37). Need kolm – süda,

¹³ Mõelgem näiteks looduseadustele.

hing ja mõistus – ei ole siin mitte ühte ja sedasama tähistavad kordused, vaid viitavad inimolemuse kolmele olulisele tahule. Süda tähistab eeskätt «seesmist inimest», inimese eneseteadvust, tema mõtete, tunnete, soovide, igatsuste ja püüdluste asupaika, olles samal ajal ka elujõu ja tahte allikas. Hing omakorda tähistab konkreetset inimesikut, tema iseloomu, ka tema parajasti kätte jõudnud elujärku ning ta ellusuhtumist. Ning viimaks mõistus hõlmab seda, mille varal inimene oma elu elab: tema teadmisi, andeid, mõtlemise ja arusaamise võimet, samuti omandatud vilumust ja oskusi.

Nende kolme rakendamine armastuse teenistusse tähendab, et nad kõik – nii süda, hing kui mõistus – peavad olema suunatud Jumalale, antud üle Tema tahtele, sest «see ongi Jumala armastamine» (1Jh 5:3). Inimene peab mõistma, et tema elu ja olemise allikas on Jumal, kelle käest ta on saanud kõik, mis tal on ja mis ta ise on. Inimene peab püüdma viia oma elu täielikult kooskõlla Jumala tahtega nii andumusest ja tänulikkusest Jumala vastu kui ka sellepärast, et see on talle endale parim. Ning viimaks: inimene peab kõik oma teadmised ja oskused, anded ja võimed rakendama selle tegemisse, mis on õige ja hea, eeskätt Jumala, aga ka inimeste ees, täpselt nii, nagu seda tegi Jeesus lapsepõlvest peale, kasvades «tarkuses ja pikkuses ja armus Jumala ja inimeste juures» (Lk 2:52).

Jeesus näitab variseridele vastates, et Jumala armastamisega on lahutamatu seotud ligimesearmastus: «Teine [käsk] on [esimese] sarnane: Armasta oma ligimest nagu iseennast!» (Mt 22:39) Täpselt nii mõistsid seda ka Jeesuse jüngrid: «See käsk on meil Temalt endalt, et kes armastab Jumalat, armastagu ka oma venda!» (1Jh 4:21) Siinjuures on selge, et just ligimesearmastus peab olema väga praktiline, kuna erinevalt Jumalast, kellele me ei saa anda muud kui tänu, austust ja kiindumust, saame oma ligimestele teha väga palju head nii suurtes kui väikestes, nii igapäevastes kui erakorralistes asjades – rääkimata sellest, et peame hoiduma neile halva tegemisest: «Ärgu olgu teil ühtki muud võlga kellegi vastu kui ainult võlg üksteist armastada; sest kes armastab teist, on Seaduse täitnud. Sest käsk: «Sa ei tohi rikkuda abielu, sa ei tohi tappa, sa ei tohi varastada, sa ei tohi himustada», ja mis tahes muu käsk on kokku võetud selles sõnas: «Armasta oma ligimest nagu iseennast!» Armastus ei tee ligimesele kurja. Nii on armastus Seaduse täitmine.» (Rm 13:8–10)

Jeesus ütleb, et mida oleme teinud või tegemata jätnud oma ligimestele, seda me oleme teinud või jätnud tegemata Temale (Mt 25:40.45). See näitab nii Jeesuse isetust ja Tema täielikku, ennastandvat armastust, kui ka seda, kui tõsiselt Ta võtab meile antud ligimesearmastuse käsku. Tegemist ei ole millegi abstraktsega, ligimesearmastus ei tähenda mitte magusaid tundeid, vaid lihtsaid ja konkreetseid tegusid, ennastandvat teenimist, näiteks näljaste toitmist, januste jootmist, alastiolijate riietamist jne. Muidugi algab see oma ligimesse siira headusega suhtumisest – mitte nii, nagu suhtusid Jeesusesse need, kes tulid Teda oma kurjast südamest võrsuvate kiuslike küsimustega proovile panema.

Oma ligimest tuleb armastada nagu iseennast: «Kõike siis, mida te iganes tahate, et inimesed teile teeksid, tehke ka nendele! See ongi Seadus ja Prohvetid.» (Mt 7:12) See ei tähenda mitte rohelise tule andmist väärale enesearmastusele, vaid meeldetuletust, et teine inimene on samasugune Jumala loodu, nagu meigi – ning mitte ainult Jumala loodu, vaid Jumala armastatu, kelle eest Jumal on andnud oma ainusündinud Poja, et ta ei hukkuks, vaid pääseks ja päriks igavese elu.

Siiski tähendab ligimese kui iseenda armastamine ka seda, et mõeldes kalleimale, mida saame oma ligimesele kinkida – Jumala ja tõe tundmine ning nõnda oma hinge päästmine – peame eeskätt hoolitsema omaenda hingeõndsuse eest, seda «kartuse ja värinaga» (Fl 2:12) taga nõudes. Kahtlemata on õilis öelda ühes Paulusega, et «ma sooviksin pigem ise olla neetud ja Kristusest lahutatud oma vendade heaks» (Rm 9:3), ent kuna Jumal tahab, et kõik inimesed pääseksid (1Tm 2:4), siis ei saa Jumala tahtega olla kuidagi kooskõlas see, kui me oma hinge unarusse jätaksime isegi teiste hingede eest hoolt kandes. Pealegi: kuidas suudaks pime pimedale teed näidata – «eks nad mõlemad kuku auku» (Lk 6:39).¹⁴

Jeesus võtab vastuse variseride küsimusele kokku sõnadega: «Neis kahes käsus on kogu Seadus ja Prohvetid.» (Mt 22:40) Õigem oleks tõlkida kas «püsib koos» või «neist kahest käsust sõltub». See tähendab, et ilma nende kahe käsuta oleks Seadus ühtaegu jõuetu ja mõttetu – jõuetu seetõttu, et ilma armastuseta ei suuda keegi Jumala Seadust järgida, ja mõttetu seetõttu, et ilma armastuseta ei suuda keegi Jumala Seadust tõeliselt mõista ega seda oma südameseaduseks, oma loomuse lahutamatuks osaks teha. Jumal tahab sõlmida inimesega igavese lepingu (Hs 16:60), ja kuna ainult Jumal on igavene ning Jumal on armastus, saab see olla üksnes armastuse leping.

Ilma armastuseta langeks kõik rusudeks ja hävib. Üksnes see, kes jääb armastusse, jääb Jumalasse, sest «kes ei armasta, see ei ole tundnud Jumalat, sest Jumal on armastus» (1Jh 4:8). Need, kes on eksinud, peavad meelt parandama ja tegema taas «esimese armastuse tegusid» (Ilm 2:5). Selle kõige juures on hindamatuks julgustuseks teadmine, et mitte miski ei «suuda meid lahutada Jumala armastusest, mis on Kristuses Jeesuses, meie Issandas» (Rm 8:39).

Jutluseks

Üheksateistkümnenda pühapäeva teemaks pärast Nelipüha on EELK Jumalateenistuste käsiraamatu järgi «Suurim käsk». Teemavalik rajaneb kirikukäsiraamatu lugemiskava esimese lugemisaasta Evangeeliumil (Mt 22:34–40), milles Jeesus vastab küsimusele, milline on suurim käsk Seaduses: «Armasta Issandat, oma Jumalat, kogu oma südamega ja kogu oma hingega ja kogu oma mõistusega! Armasta oma ligimest nagu iseennast! Neis kahes käsus on kogu Seadus ja Prohvetid.»

¹⁴ See tuleb meelde lennukis antavat juhust õhurõhu langemise korral panna hapnikumask kõigepealt pähe iseendale ning alles seejärel asuda aitama teisi.

Esimese lugemisaasta Vana Testamendi lugemiseks (5Ms 6:4–9) on sellesama suurima käsu aluseks olev lõik viiendast Moosese raamatust, nn *Šema Israel*: «Kuule, Iisrael! Issand, meie Jumal Issand, on ainus. Armasta Issandat, oma Jumalat, kõigest oma südamest ja kõigest oma hingest ja kõigest oma väest...»

Esimese lugemisaasta Epistlikis (1Kr 1:4–9) on apostel Pauluse tänusõnad Jumalale korintlastele antud armu eest – selle eest, et nad on rikkad Jumala sõna, armuandide ja pühitsuse poolest ning võivad alati ja kõiges loota Jumala ustavusele, mis on saanud neile osaks Tema Pojas Jeesuses Kristuses.

Kui Vana Testamendi lugemine ja Evangeelium pööravad vähemalt esmapilgul peatähelepanu sellele, kuidas inimesed peavad Jumalale Tema armu eest vastama – tänulikkuse ja armastusega –, siis Epistel rõhutab tasakaalustavalt seda, et kõik rajaneb siiski Jumala armul, ustavusel ja armastusel. Seda tuleks pidada silmas ka jutluses, mille võib ehitada üles näiteks järgmiste punktidenä:

1. Viimastel päevadel enne kannatamist ja surma oli Jeesusel mitmeid vestlusi, väitlusi ja vastasseise erinevate inimeste ja rühmitustega. Jeesuse vastased – ülempreestrid, saduserid, kirjatundjad, variserid ja teised üritasid Teda Tema sõnadest lõksu püüda, võimalusel rahva silmis häbistada, leida midagi, mille alusel oleks võimalik Ta vahistada ja hukata. Jeesus nägi selle kõik läbi, kuna Jumalana Ta tunneb iga inimese südant, ent enamasti vastas Ta isegi kiuslikele küsimustele suuremeelselt, kasutades neid võimalusena inimesi õpetada ja anda neile midagi, mida nad vajasisid – sest Jeesust motiveeris Tema armastus inimeste vastu ning soov, et nad kõik võiksid pääseda ja igavese elu pärida. Selle nimel oli Ta valmis mitte ainult kõige kiuslikumatelegi küsimustele suuremeelselt vastama, vaid meie eest, meie pattude andeksandmiseks kannatama ja surema.
2. Variserid tulid Jeesuse juurde küsimusega, milline käsk Jumala Seaduses on tõeliselt suur (ja teistest suurem). See oli provotseeriv küsimus, kuna nad lootsid, et Jeesus ütleb midagi, mille põhjal on võimalik Teda süüdistada Jumala Seaduse väärast tõlgendamises või koguni jumalateotuses. Jeesus aga tõi oma vastuses esile selle, mis on tõepoolest kõige tähtsam ning hoiab kogu Seadust koos ja annab sellele tähenduse: Seaduse mõte on ju inimese ühendamine Jumala oma Looja ja eluallikaga ning Tema panemine elama kooskõlas sellega, mis on õige ja hea, s.t nii Jumala tahtega kui inimese enda tõelise, Jumala poolt ette nähtud olemusega. Niisiis on suurim käsk Seaduses käsk armastada Jumalat kogu oma olemusega ja oma ligimest nagu iseennast.
3. Jumala armastamine kogu oma südame, hinge ja mõistusega tähendab seda, et inimene on täielikult suunatud ja andunud Jumalale, lähtudes kõiges Jumala tahtest, ennast Tema kätte, Tema juhtimist usaldades ning oma elu Jumala hea ja armulise Seadusega kooskõlla viies. Selle juurde kuulub ka oma ligimese otsekui

iseenda armastamine, s.t temalegi selle soovimine ja tegemine, mida me iseendale soovime ja igatseme. Eeskätt on selleks igavene elu ja hingeõndsus, seejärel aga kõik muu, mis teeb inimese elu õnnelikuks ja elamisväärses – sealhulgas, nagu Jeesus ütleb tähendamissõnas suurest kohtupäevast, inimeste vaeva ja viletsuse leevendamine siin elus. Ilma nende kahe käsuta – käsuta armastada Jumalat kogu oma olemusega ja ligimest nagu iseennast – kaotaks kogu Seadus mõtte, nendes kahes käsus püsib ta aga koos. Nagu meiegi püsime ja meie elu nii siin maailmas kui igavesti püsib üksnes seetõttu, et Jumal meid on meid oma igavese armastusega armastanud ja jätkuvalt armastab.